

BARNERETTSADVOKATENE

Besteforeldre er en god oppfinnelse

Besteforeldre kan gi barnebarna et trygt fang og varme klemmer. Og kanskje en liten pause fra foreldrene iblant. Men i noen familier blir behovet for besteforeldre enda større. Hvordan er besteforeldres rettslige stilling?

TEKST: Roar Vegsund, ved barnerettsavdelingen i Stiegler Advokatfirma FOTO: Stiegler Advokatfirma, Getty Images

Eksperter: Stiegler Advokatfirmas barnerettsgruppe bistår klienter med barnerettslige spørsmål, både ved generell rådgivning og ved mekling og prosedyrer for domstolen. Vanlige problemstillinger er: Barnefordeling etter foreldrenes samlivsbrudd, problemstillinger knyttet til barnas pass og barnas utenlandsreiser, i tillegg til de mer omfattende barne bortføringssakene etter Haagkonvensjonen. I alle saker som egner seg for mekling tilbys skreddersydde utenrettslige meklingsprosesser, med mål om å hjelpe partene til minnelige løsninger til det beste for barna. Bakerst fra venstre: Linn-Marie Grymyr Dahl, Sebastian Fohlin Apelseth, Roar Vegsund. Foran fra venstre: Tove Laursen, Charlotte Panlilio Iversen, Camilla Brandt.

Stiegler

Så sto vi der, ved graven, og tok farvel med et avholdt familiemedlem; en Bonus Pater Familias. Alle som var samlet ved denne siste avskjed hadde sin egen historie og sine egne erfaringer med den avdøde. Jeg hadde min, og det var en svært fin historie, med mange gode opplevelser.

Et litt perifert medlem av familien kom bort til meg der jeg sto i mine egne tanker, og uttalte: «Besteforeldre er en god oppfinnelse».

FAMILIENS OVERHODE

I mange familier kan en besteforelder beskrives som et familieoverhode og ressursperson. En person med livserfaring som andre familiemedlemmer kan høste lærdom av. Som får dagliglivet til å fungere ved å være gode avlastere og barnevakter. De bånd som knyttes mellom besteforeldre og barnebarn kan være utrolig viktige.

I utsatte familier kan en besteforelder være det man innen barnevernet kaller en beskyttende faktor: En trygg havn som barnet kan søke til når det er vanskelig hjemme.

Som Odd Nordstoga så treffende synger:

En farfar i livet skulle alle ha.

BESTEFØRELDRES RETTSLIGE STILLING

Hvordan er den rettslige posisjonen for besteforeldre i familien?

Besteforeldres rettsstilling kan bli høyst reell når

alvorlige hendelser rammer. Dette kan gjelde situasjoner hvor en forelder nektes samvær med sitt biologiske barn etter samlivsbrudd, hvor omsorgspersoner dør, eller hvor barnevernstjenesten intervensjonerer i en familie.

En besteforelder som av ulike grunner er utelukket fra samvær med barnebarn, har ikke noe rettslig krav på å få treffe sine barnebarn. Besteforeldre har heller ikke en selvstendig søksmålsadgang i slike saker.

RETT TIL SAMVÆR

Barneloven åpner imidlertid for at besteforeldre kan kreve samvær i situasjoner hvor en forelder nektes samvær eller hvor en forelder er død.

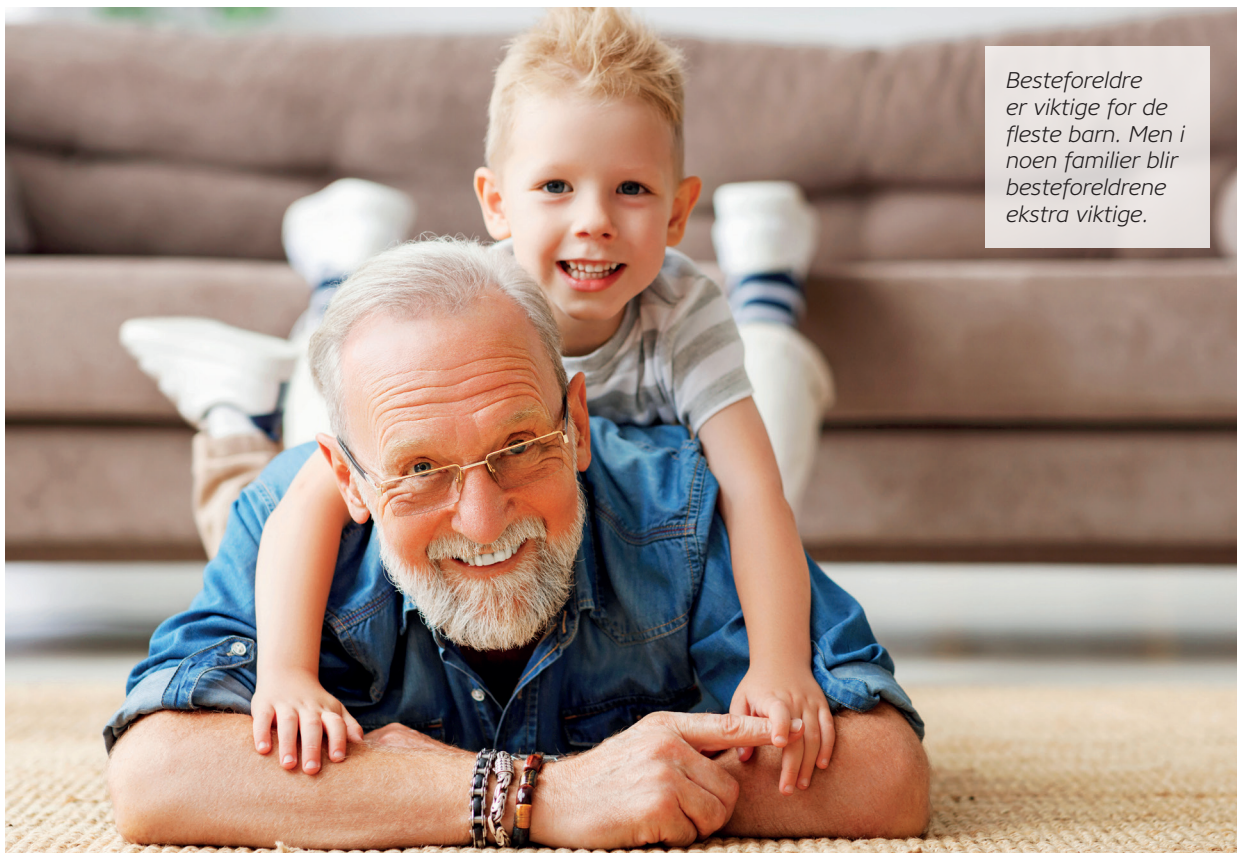
Det følger av barnelovens § 45 at når en eller begge foreldre er døde, kan slektninger av barnet kreve at retten tar stilling til spørsmålet om samværsrett for familiemedlemmer.

Dette gjelder også for andre som har nær tilknytning til et barn (for eksempel en steforelder eller tante). Det samme gjelder dersom en forelder nektes rett til samvær med sitt barn.

I disse tilfellene har ikke besteforeldre en selvstendig søksmålsadgang, men den forelder som nektes samvær kan be retten om at besteforeldrene skal gis rett til samvær.

I tilfeller hvor en av barnets omsorgspersoner dør, vil normalsituasjonen være at den andre forelder med foreldreansvar overtar omsorgen for barnet. Dette gjelder for gifte, samboere eller i tilfeller hvor foreldrene ikke bor sammen.

Det kan likevel tenkes tilfeller hvor den an-

Besteforeldre er viktige for de fleste barn. Men i noen familier blir besteforeldrene ekstra viktige.

dre forelder har et perifert forhold til barnet, eller av andre grunner vurderes som uegnet. Dersom det er aktuelt for besteforeldre eller andre familiemedlemmer å kreve foreldreansvar for barnet, kan dette begjæres ved søksmål for retten innen fristen på seks måneder.

Både ved spørsmål om besteforeldres samværsrett og rett til del i foreldreansvaret, vil det være hensynet til barnets beste som vil være avgjørende for vurderingen. Besteforeldrenes egnethet og barnets tilknytning til besteforeldrene vil her være viktige vurderingsmomenter.

BARN UNDER BARNEVERNSTJENESTENS OMSORG

Også i saker hvor barnevernstjenesten overtar omsorgen for et barn etter barnevernlovens regler, har besteforeldre mulighet til å bli vurdert som både omsorgsbasis og som mulige samværsberettigede. Barnevernstjenesten plikter å vurdere ivaretagelsen av barnets og besteforeldrenes rett til familieliv, slik den følger av Den Europeiske Menneskerettighetskonvensjonen.

Barnevernloven åpner opp for at Fylkesnemnda kan ta stilling til samvær for personer med nær tilknytning til barna etter de

samme premisser som etter barneloven. Saker om besteforeldres rettigheter til kontakt med sine barnebarn tas jevnlig opp til vurdering ved norske domstoler, og Høyesterett avsa nylig en dom i en sak om en mormors rett til å få vurdert samvær med sitt barnebarn som var plassert i fosterhjem.

BEGRENSET RETTSLIG POSISJON

Tradisjonelt har besteforeldre hatt en svært begrenset rettslig posisjon både i alminnelige barnelovssaker og i barnevernssaker.

Den siste tids rettsutvikling ved Den Europeiske Menneskerettsdomstol viser et økt fokus på retten til familieliv, og dette vil trolig også endre norske domstolars vurderinger av besteforeldres rolle overfor sine barnebarn.

Enn så lenge må vi i Norge legge til grunn at det i dag ikke eksisterer noen lovregulering for besteforeldres kontakt med sine barnebarn. Vi i barnerettsgruppen hos Stiegler berømmer kloke foreldre og besteforeldre, som alle vil det beste for hverandre og for barna.

I mange familier kan en besteforelder beskrives som et familieoverhode og ressursperson.